

Lövétei Helytörténeti Füzetek 4.

Mihály János

Ábel a lövétei rengetegben

[Erdélyi Magyar Adatbank]

LÖVÉTEI HELYTÖRTÉNETI FÜZETEK 4.

Mihály János

ÁBEL A LÖVÉTEI RENGETEGBEN

**Hargita Megyei Hagyományőrzési Forrásközpont
Udvarhelyszék Kulturális Egyesület
Székelyudvarhely, 2007**

[Erdélyi Magyar Adatbank]

*A kiadvány Egyed József és a Tamási Áron Alapítvány
(Budapest) támogatásával jelent meg Ladó Lajos születésének
100. évfordulója alkalmából.*

Borító: Ádám Gyula

Archív fotó: Egyed&Mihály Archívum

Színes fotó: Egyed József

Román fordítás: Hermann Gusztáv Mihály

Angol fordítás: Jakab Ágnes

Olvasószerkesztő: Kolumbán Zsuzsánna

Tördelés: Simon Andrea

Korrektúra: P. Buzogány Árpád

Nyomdai munkálatok: TIPOGRAPHIC, Csíkszereda

ISBN 978-973-88393-3-5

© Mihály János

Minden jog fenntartva!

**A *Lövetei Helytörténeti Füzetek* sorozatban
eddig megjelent:**

1. Mihály János: *A lövetei Kisboldogasszony plébániatemplom*
2. Mihály János: *Kirulyfürdő és környéke*
3. Mihály János: *Lövete 1848-1849-ben*
(lásd bővebben a www.lovete.ro honlapon)

Kedves Olvasó!

1932-ben jelent meg Tamási Áron leghíresebb műve: az *Ábel a rengetegben* című regény. „A rendkívül érdekes, friss humorban és naivságban bővelkedő kis székely regény – írja Dsida Jenő – egyszerre meghódította az embereket”. Tamási pedig – Ábel révén – 1933-ban harmadszor is megkapta a Baumgarten-díjat. Még meg sem melegegett az évdíj összege Tamási zsebében, amikor Kolozsvárott a kávéházi sarokasztalnál megindult a pletyka, hogy ti. „az Ábel-regényt nem Tamási Áron írta, hanem Ladó Laji, és Tamási Áron kétezer lejtért vette meg tőle az »anyagot«”.

A „pikáns irodalmi csemege” – ahogyan Dsida nevezi – a délutáni teázók köréből az utcára kiszökve rendes plágiumvaddá duzzadt, amelynek híre egészen Babits Mihályhoz, a Baumgarten-díj kurátorához is eljutott.

De ki volt Ladó Lajos, aki a Babbitshoz írt levelében a Baumgarten-díjat magának követelte, „mondván, hogy az Ábelt ő lelte meg. Tamási »csak« megírta”. Ki volt az az „ágrólszakadt szegény székely legényke”, akinek élete, valamint emlékező írása mintául szolgált az Ábel-regényhős képéhez, s akit 1931-ben az *Erdélyi Helikon* hasábjain megjelent ajánló soraiban Tamási a következőképpen mutatott be a nagyközönségnek: „Született az udvarhelymegyei Homoród-Lövétén, származott szegény szülők-től, erőreakapott gyámol nélkül, kalandozott cserefa-bottal, katonaságot tett le kiütött foggal – és él Isten közelében. Jelenleg kazánfűtő Kolozsváron. Korra huszonnéggyéves, alakra terpe és tömött, a szeme mosolygós és kék, ruházata elvegyes, a szíve nagy, a beszéde mókás, tudománya hat elemi – és a lelke arany.”

Nos, helytörténeti füzetünkben a lövétei rengetegből Kolozsvárra felhurcolkodott „kicsi erdőőr” életének fonalát követjük végig. Függelékként pedig néhány kedves kis írását is közöljük.

Reméljük, hogy mind a széles olvasóközönségnek, mind az irodalom barátainak izgalmas és üde olvasmányt teszünk az asztalára.

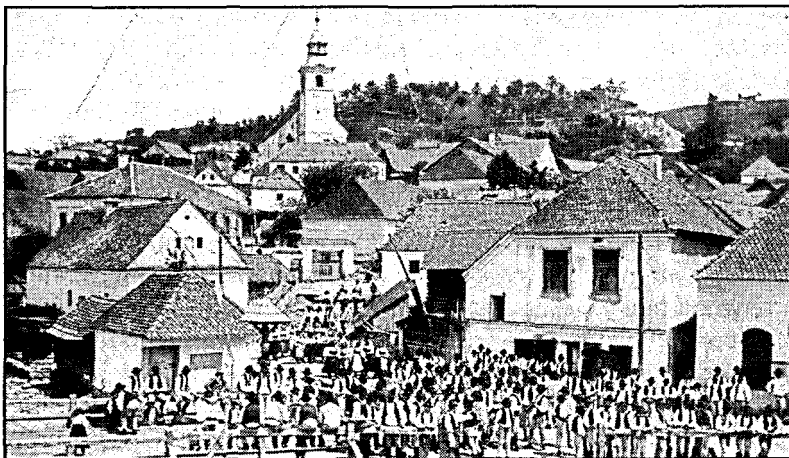
A szerző

Ladó Lajos szülőfaluja

A székelyföldi Lövete (régőbb Homoródlövete, rom. Lueta) 1968-tól Hargita megye egyik nagyközsége. A Hargita havasának lábánál fekszik, Székelyudvarhelytől 33, Csíkszeredától 38 kilométernyire, az Oltárkőből eredő Kis-Homoród szűk völgyében.

A község fekvése, *„mely magas, sűrűn egymás mellé és egymás fölé épített házaival, különösen a távolból festőileg szép tájat alkot”,* viszonylag kedvezőnek mondható.

Határának északkeleti részén halad át az Udvarhely vidékét és Csíkot összekötő 13A jelzésű országút, melynek legmagasabb pontja a Tolvajos-tető vagy hágó. E hágó, mely a Hargita központi tömegét a Dél-Hargitától elválasztja, a szóba forgó hegység legkönnyebben járható hágója. Környékét *Nagyerdőnek* is nevezik. Az ősidők óta a Csíki- és az Erdélyi-medencét összekapcsoló út legmagasabb (987 m) pontjáról, ahol a hargita-fürdői út kiágazik, szép időben egészen a Fogarasi-havasokig táruel élénk a táj.

Lövete a két világháború között

Lövete „sorsa” a többi székely falu történetéhez hasonló. Székely-magyar népessége gazdálkodott és katonáskodott évszázadokon keresztül. A település Udvarhelyszékhez, majd 1876-tól kezdődően Udvarhely vármegyéhez tartozott.

Ladó Lajos születésekor a községben 782 házat számláltak 3434 lakossal.

Lövete szűk, kanyargós utcáin emeletes, többnyire fehérre vagy kékre meszelt kő- és faházak sorakoztak, a szűk telkek miatt szorosan egymás mellett. A házak többségének tetejét – az 1894. évi nagy égést követően bevezetett rendszabályzatnak megfelelően – már cserép fődte. A kő- vagy fatornácos házak többnyire háromszatúak voltak. A konyhában egyszerű fabútorok, a tisztaszobában magasra felvetett ágyon párnák díszeltek, a falat festett tékák borították. A bútortat elengedhetetlen tartozéka volt az egyszerű, fenyőfából készített bölcső, amelybe ekkor még egymás után születtek bele a gyerekek. 1907-ben, Ladó Lajos születésének évében 63 lányt és 67 fiút, összesen 130 gyereket keresztelt meg Gáspár János helybeli plébános Lövétén.

A házak körüli szűk udvarokon gazdasági épületek álltak, s alig jutott egy kis hely gyümölcsfának, veteményesnek. A székely örökséghez (belsőség) tartozott még szántó és kaszáló (külsőség), illetve a közbirtokossági jog is.

A falu határa az 1913. évi telekkönyvi adatok szerint mintegy 18.308 kat. hold volt. A nagy kiterjedésű határ termőföldi adottságai azonban nem voltak kedvezőek, ugyanis a mezőgazdasági földalap java részét a legelő, erdő és kaszálóterület tette ki.

A lövétei határ művelési áganként való összesítése (1913)

szántó	2170 hold 707 öl
kert	42 hold 1175 öl
rét	6976 hold 675 öl
legelő	3514 hold 1077 öl

erdő	4961 hold 1345 öl
termőterület	17.666 hold 179 öl
terméketlen terület	642 hold 823 öl
a határ egész területe	18.308 hold 1002 öl

Mivel a földművelés számára kedvezőtlen volt mind a szűk szántóhatár, mind a szigorú éghajlat, a lakosság igyekezett szűkös kenyérét egyébbel pótolni. Az állattartásból származó jövedelem mellett az erdőgazdálkodás (deszkametszés, zsindek-készítés, szénégetés, hamuzsírforrás, fafaragás), a vasbányászat, bizonyos időszakokban pedig a mészégetés, szekeresség és sóbányászat nyújtott némi alapot a megélhetéshez. Mindezek ellenére a legbiztosabb megélhetési alapnak – bármilyen szűkös is volt – a földet, a földműves munkát tartották évszázadokon át. Ilyenformán csak fokozatosan került előtérbe és túlsúlyba a bánya- és kohászati munka vállalása, s csak a XX. században alakult át fő megélhetési formává. A vasbányával és a szentkeresztbányai vasgyárral főként Lővéte szegényebb sorsú lakosságának megélhetése függött össze, akiknek a vaskő, a mész és késztermékek szállítása, a gyár körüli fuvarozások, illetve a favágás és egyéb munkák különösképpen télen biztosították megélhetést.

A lővétei Ladó család eredete

A Ladó család, bár közel 400 éves múltra tekint vissza Lővétén, nem „tősgyökeres”. Az 1602, 1604, 1614. és 1627. évi székely népesség-összeírásokban a lővéteiek között ilyen nevű családfőt nem találunk. A XVI. és XVII. századokban elsősorban Csíkszék falvaiban (Jenőfalva, Delne) találkozhatunk ezzel a családnévvel. Tehát adatainknak megfelelően a Ladók bölcsője Csíkban ringott, ahol a mai napig is élnek utódaik.

Udvarhelyszéken az első Ladók Kecsetben tűnnek fel. 1590-ben kecseti Ladó Márton jobbágy, 1592-ben kecseti Ladó Albert jobbágy nevével találkozunk az udvarhelyszéki törvénykezési jegyzőkönyvekben.

A Kis-Homoród mentén, Homoródalmáson és Lövétén szinte egyszerre, először az 1620-as években jelennek meg Ladók. Lövétén Ladó *Mihály* szabad székelyt, Homoródalmáson a hadkötelesek sorába visszaállított Ladó *Györgyöt* említi a Bethlen Gábor fejedelem idejében készült székely népegyösszeírás. Az 1635. évi udvarhelyszéki hadköteles székelyek jegyzékében lövétei Ladó *Mihály* és öccse, *Tamás* új hadköteleseként a gyalog puskások közt szerepelnek. 1679-ben és 1685-ben Ladó *András* és Ladó *István*, 1692-ben Ladó *Mihály* és Ladó *András* családfők neveivel találkozunk. A XVIII–XIX. század folyamán a lövétei Ladók családfája kiterjedélyesedett és több ágat is hajtott (Ladó-Alsó, Ladó-Belső, Ladó-Bokor, Ladó-Kicsi, Ladó-Kovács, Ladó-Külső, Ladó-Urus, Ladó-Veres stb.) A család tagjai mint „közhonvédek” részt vettek az 1848-1849. évi forradalomban és szabadságharcban (Ladó *András*, Ladó *Ferenc*, Ladó *János* és Ladó *Mihály*). Az első világháborúban hősi halált haltak: Ladó *Ferenc*, Ladó *Ferenc*, Ladó *Ferenc* *Urus*, Ladó *Gergely*, Ladó *Imre* és Ladó *Mihály*. A második világháborúban részt vettek: Ladó *Benjamin*, Ladó *Ferenc*, Ladó *István* *Bács*, Ladó *István* *Kicsi* (a Ladó *Lajos* öccse) és Ladó *Lőrinc* *Urus*. Jelenleg mintegy 40 Ladó család él a faluban. A lövétei Ladók közül sokan élnek Szentkeresztbányán, Csíkszeredában és Székelyudvarhelyen, továbbá az ország más városaiban. Elszármaztak más kontinensre is. Ladó *Lajos* az MVSZ Ausztráliai Országos Tanácsának elnöke, az MVSZ elnökségi tagja, családjával együtt Ausztráliában él.

Ladó Lajos születése és családja

A Lövétei Római Katolikus Egyházközség anyakönyve (*Matricula Baptisatorum ab anno 1904–1923. Tom. V. Pag. 44.*) szerint Ladó Lajos 1907. március 4-én született Lövétén. A Tamás György kút szomszédságában, a Köcsiport utca végén 218. szám alatt álló szülői házban látott napvilágot György Julianna bábaasszony segítségével. Keresztszülei, Kolozsi Lajos bányász és felesége, nagybaconi Barabás Rebeka két nap múlva, március 6-án tartották a keresztvíz alá, amelyet Gáspár János helybéli plébános csepegtetett a fejére.

Ladó Lajos a szüleivel

Apja Ladó Lajos, Ladó Ferenc és Orbán Rozália római katolikus szülők fia. Anyja Silye Julianna, Silye István és Tókos Julianna római katolikus szülők leánya. Szülei 1899. május 16-án kötöttek házasságot (*Matricula Copulatorum 1895–1945. Fasciculus III. Pag. 9.*). Kapcsolatukat gazdag gyermekáldás kísérte: hat gyermek született, akik közül – Lajoson kívül – még ketten éltek meg a felnőttkort: Julianna és István.

A szülők egyszerű gazdálkodóként éltek mindennapjaikat. A mókázó természetű, alacsony termetű (amiért a falustársai a *Kicsi Ladó* névvel illeték) édesapa szerény gazdasága mellett napszámosként dolgozott és pásztor is volt, csakhogy családját eltarthassa. Erdőőrnek is elszegődött Szentegyházalóhaluba, a Csonkára, később a lövétei Közbirtokosság erdeit őrizte a Tolvajos-tetőn a Fehér-patak határrészen.

Fiatal korában lakodalmi szószólóként, „tréfamesterként” is híres volt a környéken, így a jókedv, a móka sosem vezett ki a családból.

Többek között mesélik, hogy egyszer, amikor Székelyudvarhelyen járt ügyes-bajos dolgait intézni, egyik irodában egy írnokoskodó segédjegyző szoba elegyedett vele. Arról érdeklődött, hogy Lövétén nincs-e véletlenül üresedésben a főjegyzői állás, mert ő azt szívesen megpályázná:

- Lövétén nincs - volt a válasz -, de én tudok ajánlani egyet.
- Hol? - kapott a lehetőség után a fiatalember.
- Én Lázfaluba - felelte Lajos bá kurtán.
- S az hol van? - kérdezte a segédjegyző.
- Jöjjön ki az úrfi Lövéteire, s megmondják!

A segédjegyző ki is látogatott, de csakhamar rájött, hogy őt jól rászédték. Érdeklődésére ugyanis a lövétei előljáróság közölte vele, hogy valóban van egy Lázfalu nevezetű hely Lövéte határán, de az nem több egy hitvány-sovány kaszálónál.

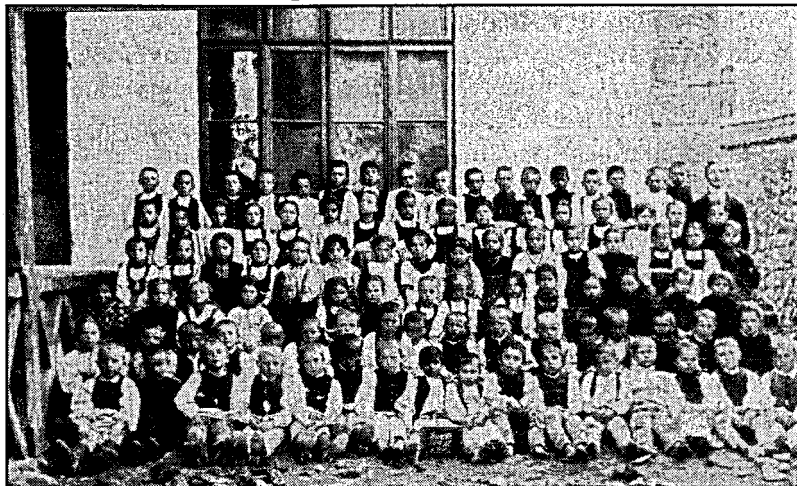
A lövétei iskola padjában

Ladó Lajos szellemének pallérozását az 1914/1915-ös tanévben kezdték el az 1888-ban épült, öt tantermes, hat osztályos lövétei római katolikus elemi népiskolában. A diplomá mellett álló impozáns iskolaépület a Ladó család telkével, azaz a kicsi Laji szülőházával „tőszomszéd” volt. Így az iskolába járáshoz elég volt átbújni a kerítésen.

Feltehetjük a kérdést, hogy milyenek voltak az iskolabeli állapotok az első világháború éveiben, amikor Ladó Lajos tanulóként azt látogatta?

A tanítási év szeptember hó elején kezdődött és június hó végéig tartott. A háborús éveknek „köszönhetően” az oktatás sok esetben akadozott, nem volt folyamatos. A háború nehézségeinek könnyebb elviselése érdekében az iskola vezetése vagy a helyi hatóságok számos tankötelest felmentettek, főleg az

V-VI. osztályos tanulók közül, hogy az otthoni munkákban, háztartásban, gazdaságban, állatörzészénél vagy kenyérkereső ipari munkában részt vehessenek a család létfenntartása érdekében (főként, ha az apa a harctéren volt, vagy már nem élt).

A lövétei Népiskola I. osztálya 1912-ben

Az 1916 őszi román betörést az iskola felszerelése és épülete is megszenvedte, s a károkat nehezen heverte ki. 1917. novemberében a gyenge ruházatban lévő 122 elsősztályos „ártatlan, hét éves gyermekeket” a tanítójuk, Csató József Árpád azért kellett hazaküldje, mert az osztály ablakairól 20 táblaüveg hiányzott, s a késő őszi hidegben a tanítást csak a gyerekek egészségének rovására lehetett volna megtartani.

Ladó Lajos az iskolába „sokszor megverődött”, mert bal kézzel írt. A jobb kezét, amellyel „beléesött egy patkószegbe”, sokáig fájtatta és ezért használatát, ha lehetett, kerülte. A fenyítéseknek nem is lett eredménye. Egész életében bal kézzel írt.

Kik voltak a tanítói? Nos, a meglévő előmeneteli és mulasztási naplók – már amelyek az 1916-os román betöréskor nem semmisült meg – szerint a II. osztály hatvan (24 fiú, 36 lány) nebulóját az 1915/1916-os tanévben Bernáld Ilona tanítónő oktatta. A III-IV. osztályban is ő volt Ladó Lajos tanítója, s a négy év alatt a következő tantárgyakból tanította a gyerekeket: 1. hit- és erkölcstan, 2. beszéd- és értelemgyakorlás, 3. magyar írás és olvasás, 4. magyar nyelvtan, 5. számtan, 6. szépírás, 7. éneklés, 8. rajzolás. A III-IV. osztályban a tantárgyak sora tovább bővült: magyar helyesírás, fogalmazás, földrajz, testgyakorlás. V-VI. osztályosként a történelemmel és a természetrajzzal ismerkedett. Az utolsó két évben tanítója Ferencz József (szül. 1858. febr. 14 Csíktaploca) volt. A jó magaviseletű, de változó szorgalmú Ladó Lajos az 1919-1920-as tanévben került ki az iskola padjából.

„Mókás természete” már gyermekkorában megmutatkozott. Szerette beugratni a pajtásait. Az úton heverő kövek alá banit rakott, s mikor a többi gyerekkel arrafele jártak, szándékosan megbotlott. „Fel kell vegyem – mondta –, me pénz van alatta”. És tényleg az volt alatta... Lett rugdosódás és vérző lábujj, mert abban az időben a gyermekek többnyire mezítláb jártak.

A 13 éves „legényöcskét” édesapja inasnak adta Szentkeresztbányára. Az öntőtanonc Lajos a pénznek egy részét, a többi inaslegénnyel összepótolva néha italozásra fordította. Az édesanyjának ez nagyon nem tetszett. Unszolni kezdte a férjét, hogy „vegye ki onnét, hogy ne iszákoskodjék el.” Végül az édesapja, akit a lövétei Közbirtokosság nemrég választott meg erdőpásztornak, maga mellé vette a fiát. Így került Ladó Lajos a Csicsói Hargita (1733 m) délnyugati előterében fekvő Tolvas-tetőre...

Ladó Lajos a lövétei rengetegben

A lövétei Közbirtokosság választmánya 1923. március 10-én tartott rendkívüli gyűlésén döntötte el, hogy a Tolvajos-tető szomszédságában, a Fehér-patak legelőterületen lévő bükkerdőt értékesítik. Hamarosan neki is láttak a szóban forgó határrészen az erdőkitermelésnek. Ennek a levágott tűzifának az őrzésére fogadták fel id. Ladó Lajost, aki a családjával ki is költözött Udvarhelyszék és Csíkszék határára, a Lenkút pusztaszomszédságába (amely egyáltalán nem volt „puszta”, hisz itt több lövétei gazdának is tanyája volt és van még manapság is) a Tolvajos-tetőre. A havasra való felhurcolkodás abban az időben nagy ceremóniával járt. Az állatoktól a konyhai felszerelésig mindent vinni kellett. A család szállása először a még az első világháború idején épített katonai barakkok egyike lett. Később a Közbirtokosság által épített őrházban (belvilága 12 m² volt) szállásolták el. Id. Ladó Lajos erdőpásztori fizetése havi 1000 lej volt, de megengedték, hogy a legelőn, „ahol a közös csordát nem akadályozza”, ott két szekér szénát kaszálhasson. A kitermelt fát a Közbirtokosság árvezetés útján értékesítette. Elsősorban a csíkszeredai takarékpénztárnak („banknak”) adták el, de vásárolt fát a fatelepről a katonaság, Csíkdánfalva község és a somlyói barátok is. Az édesapának, aki állandóan úton volt a faluba maradt gazdasága és a Tolvajos-tető között, nagy segítségére volt az időközben talpraesett legényecskévé serdülő 16 éves fia, aki nemcsak románul tanult meg a katonaság számára kitermelt fa őrzésére rendelt szakasznyi katonától, hanem alaposan beletanult az élet „huncutságaiba” és az erdőpásztorkodásba is. Hamarosan megtanult csapdát (ahogy errefelé mondják: *kaptányt*) állítani a vadak számára. A vadászást azonban nem kizárólag a népi vadfogás jól bevált fortélyjaival űzte, hanem egy első világháborús puskával is. Ezért a román csendőrök, akik akkoriban Kalibáskón, a mai „Kalibáskő” vendéglővel átellenben lévő utaszházban álló-

másoztak, sokat zaklatták, de sohasem „kapták rajta”. Ahányszor puskát követeltek, mindig édesapja Közbirtokosságtól kapott, használhatatlan állapotban lévő ócska szolgálati puskáját mutatta fel. Munkájában két kutyája, Hektor és Pusztá segítette. A hat elemít járt, olvasni szerető fiúra, aki a fuvarosoktól beszerzett folyóiratokból könyvtárat állított fel egy régi katonaládában, amely mellesleg „pénztárként” is szolgált, felfigyeltek a csíksomlyói ferences kolostor barátai, de a híres csíkszeredai román pap, Isidor Vlad is, aki a Hűvölgy oldalában s az Ilosza erdőrészen járt vadászni. De Ladó Lajos vadászkalandjainak híre – egy szerencsés véletlennek köszönhetően – Csíknál messzebbre is eljutott. Történt ugyanis, hogy egy napon kirándulók kértek szállást náluk...

Erre a napra Ladó Lajos öccse, Ladó István 1993-ban így emlékezett:

„Én bárányokot őriztem. Délután jött elé egy nagy zivatar, rossz féle idő, rossz idő. Akkor hamar siettem elé. A szembelevő oldalba voltam, s ahogy béjöttem az országuttyára a Tolvajos hídjához a kanyarban egy nagy busz elkerült. Akkor már görgetött, villámlott, nagyokot cseppent. Nem ment körülbelül húsz métröt sem tőlem, ahogy engömöt elhagyott, a hídon átment, egyet nagyot szólott. A hátsó kerék biztosan kihaladt me hamar kiszálltak s nezték. Azt mondták, hogy nem tudnak tovább menni. Én már akkor a kanyartól egy rövidebb utat választottam, szóval a régi út vót ki s azon indultam ki s a bárányok futtak elől s én es utánok s akkor valaki visszakiáltott, hogy te kisfiú, hol lehet itt szállást kapni s mondom mi ehejt lakunk tessék, valaki utánam jönni [...] Akkor valaki jött... A többiek ott maradtak. Nem volt messze, ötven-hatvan métőnyire lehetött a lakástól. Akkor az visszament [...] s hát osztán jöttek a sok nép. A birtokosságnak vót az a ház, ahol mű laktunk, azon a nyáron építöttek vót, egy iroda helységöt. Kétszobás vót. Egyikbe laktunk s a másikba vótak a mindenfélék. Akkor azon a nyáron, hogy nem tudtak elkészíteni, bátyám sarjút kaszált ott a tisztáson s azt sarjúval megtötötte.

Ezek osztán odajöttek, de a zivatar osztán csak tartott s ott hátak. Este leültek s fatánygyéroztak, vagy mit csináltak. Valami tángyérrel sokat játszottak. Erősen elszórakoztatta őket [Ladó Lajos – megj. M. J.]. Az üdő nem állott helyre. Borult, essött. Ott vótak három éjjel. Ott háltak s Szent Istán napja eltölt...”

Hogy kik voltak ezek a Kolozsvárról Hargitafüredőre, a Szent István napi búcsúra igyekvő vendégek, akik három éjjel s három nap, mint a mesében, hallgatták a kicsi erdópásztor kalandjait, Ladó István visszaemlékezéséből nem derült ki. De az igen, hogy a vendégek közül valaki rávette az ízesen-zamatosan mesélő, a beszédet ügyesen „gombolyító” Ladó Lajost, hogy történeteivel a kincses városban, Kolozsváron próbáljon szerencsét. A biztatásnak és a Kolozsvárról hébe-hóba érkező leveleknek meg is lett az eredménye. 1926. december 1-jén Ladó Lajos, három év erdópásztorkodás után, a Hargitáról „felhurcolkodott” Kolozsvárra. Ugyanekkor a családja, az időközben (1925) felépült erdei tanyára, Cifrabükkbe költözött.

Ladó Lajos a városban

Kolozsváron hamarosan összehozta a sors Tamási Áronnal is, akihez híre a kirándulók által már korábban eljutott. Barátság szövődött köztük. Ladó Lajos sokat mesélt Tamásinak a hargitai élményeiről, „színesen, elevenen, fordulatosan”. Tamási írásra biztatta őt. „Szóltam neki – írja Tamási –, hogy jegyezze fel élete történetét. Mosolygott rajta és elment katonának.” Ladó Lajos 1927. április 1-jén „rokkult” be. Két évet szolgált Moldva fővárosában, Iaşiban egy repülő alakulatnál. 1929. októberében szerelt le, s azon év december 1-jén ismét felutazott Kolozsvárra. Ekkor egy füzetet adott át Tamásinak, amely tele volt írva kalandos történeteivel.

A szürke fedelű, kockás iskolai füzetet Tamási átböngészte s egy-két érdekes, rövidebb epizódot kiragadott belőle. Ezeket „asztán átdolgozta, kicsit fűrt, faragott rajtuk, végül is átadta

Kuncz Aladárnak, az *Erdélyi Helikon* akkori szerkesztőjének.” 1931. áprilisában az alaposan átdolgozott részletek, Tamási kedves ajánló soraival együtt a *Helikonban* meg is jelentek „*Kicsi erdőőr*” *feljegyzéseiből* címmel. A kiadásra került kilenc kis naplórészletnek (*Hadi szekér, Az első kaland, A csíksomlyói búcsún, A vidra fogása és eladása, Zászló a fahegyiben, Három barát-pap, A miénk, Laji! Esztendőcsere a Hargitán, Jóság*) nagy sikere volt. A *Helikon* kétezer lej tiszteletdíjat fizetett a 24 éves Ladó Lajosnak, aki akkor kazánfűtőként élt Kolozsváron.

A későbbiekben, az 1931-ben Székelyudvarhelyen Bányai János által alapított *Székelység* című lapban egy verse (*A Hargita alján*) és egy kalandos története (*Borzalmak éjszakája a Hargitában*) is megjelent.

Aztán 1932-ben jelent meg Tamási Áron *Ábel a rengetegben* című regénye. Határtalan sikere volt. Amint Dsida Jenő írta: „A rendkívül érdekes, friss humorban és naivságban bővelkedő kis székely regény egyszerre meghódította az embereket.” Még az angolra való fordítása is felmerült (címe *Robinson of Transsylvania* lett volna). Az Ábelben, a hargitai erdőpásztorban magára ismerő Ladó Lajos úgy érezte, mellőzték. Csalódottságában tulajdon szerepét eltúlozva, plágiummal vádolta meg az író. Ehhez nagyban hozzájárult az a kávéházi sarokasztaloknál terjedő pletyka is, hogy „az Ábel-regényt nem Tamási Áron írta, hanem Ladó Laji, és Tamási Áron kétezer lejért vette meg tőle az anyagot.” Ladó Lajost Tamási ellenségei is arra biztatták, terjessze ezt a pletykát. „Leveleket mutatott nekem Ladó Laji – olvashatjuk Dsida Jenőnél –, amelyben titokzatos egyének arra buzdítják, hogy terjessze a plágiumpletykákat. Sőt a nép egyszerű gyermekének kifigurázói odáig mentek, hogy egy Babits Mihálynak szóló levél megírásába is beugratták a jámbor Lajit. Ebben a levélben a maga számára követeli a Baumgarten-díjat Ladó Laji, mondván, hogy Ábelt ő lelte meg. Tamási „csak megírta”. Ladó Lajos perlekedést is fontolgatott. Végül is, mivel a perhez szükséges anyagi háttérrel hazulról, a szegényes gaz-

daságból sem lehetett biztosítani (azt az óhaját, hogy a cifrabükki helyet ennek érdekében adják el, édesapja elutasította), ejtette a „vádakat”, de a „tüske” végérvényesen Ladó Lajos lelkében maradt. Élete végéig makacsul kitartott amellett, hogy az Ábelért Tamási jogtalanul vitte el a pálmát.

Tény és való, hogy a Ladó Lajos füzetében megírt epizódok, kalandos történetek, élete eseményei csakugyan szolgáltatott anyagot Tamásinak regénye számára, de hogy mennyit és milyen minőségűt, a füzet teljes tartalmának ismerete nélkül nem tudjuk eldönteni. Az viszont egyértelmű, hogy a regény helyszíne Ladó Lajos korábbi lakhelye lett, vagyis a Tolvajostető és környéke, ahol az „íróvá” cseperedett „proto-Ábel” egykoron erdőpásztoroskodott. Az „út, amelyen a csikiak Udvarhelyre mennek s udvarhelyszékiek Csíkba”, a Tolvajospatak helynév, a Szentkeresztbányán öntött kályha említése stb. mind-mind ezt sugallják. A „plágiumügy” egy ideig még kavarta a kolozsvári író-olvasó társadalom kedélyeit, aztán lassan elcsendesedett.

Ladó Lajos pedig megmaradt az „írogató népfői szintjén”. A Szamos-parti városban újságírással és szerkesztéssel próbálkozott. Írásai (*A Hargita alján, Borzalmak éjszakája a Hargitában*) Székelyudvarhelyen, a már említett *Székelység* című lapban is megjelentek.

1934-ben *Székely Alkalmazottak Lapja* cím alatt 4 oldalon megjelenő lapot alapított az idegenben kallódó székely munkavállalók érdekében. A folyóirat 1936-ig jelent meg havonta két alkalommal. A szerkesztőség és kiadóhivatal (kiadó: Mezei Lajos) a Chorceş (volt Vár) utca 12. szám alatt volt. A felelős szerkesztő Ladó Lajost Fekete Domokos, Katona Boldizsár, Orbán Ödön, Lokodi Endre, Györfi Áron, Kibédi Albert és Szász Márton segítették munkájában.

Később, egyes írók (Szentimrey Jenő, dr. Jancsó Béla, Gyarmaty Árpád, Dávid Iván, Biró Lajos, László Dezső, Fekete Sándor, Földi István, dr. Zágonyi István, Gyallay Papp Domokos, Bányai János, S. Nagy László, dr. Kiss Elek, dr. György Lajos)

H 62.786

SZÉKELY ALKALMAZOTTAK LAPJA

1934. Július eleje

Cluj-Kolozsvár

SZÉKELY ALKALMAZOTTAK LAPJA

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Cluj-Kolozsvár, Svada Chorcheg (volt Vár-ucca) No. 12.
Felelős szerkesztő: Ladó Lajos. Riadó: Mezei Lajos.
Főmunkatársak: Katona Boldizsár, Orbán Odó, Lokodi Endre,
Gyóri Aron, Kibédi Albert és Szász Márton.

I. évfolyam, 4. szám. — Megjelenik havonta kétszer.
Előfizetési árak:
Székely alkalmazottak egész évre 50 — Lei
Munkaadóknak, iparosoknak, kereskedőknek 100 —
Támogatóknak ezen felül tetszés szerint. Egyes száma ára 2 —

A Székely Alkalmazottak Lapjának fejléce

által a lapnak írt ismertető szócikkeiből *Székely nagyjaink* című, lexikonszerű kézikönyvet állított össze 24 székely irodalmi és történelmi személyiség bemutatására.

A második világháború alatt (1940–1944 között) – öccse, Ladó István elmondása szerint – az *Ellenzék* című laphoz (a főszerkesztője ebben az időben Zathureczky Gyula volt) „járt be dolgozni”. Ez a lap a háború végén, Kolozsvár „felszabadulásával” azonos időben megszűnt, s a munkatársak demokrata része az új, „demokratikus” sajtóban folytatta működését. Ladó Lajos feleségével, Szilágyi Erzsébettel hazahurcolkodott Lövétére, pontosabban Cifrabükkbe a tanyára. Ekkor járt szülőfalujában utoljára. Pár hónap múlva visszatértek Kolozsvárra.

1958-ban elvált feleségétől. Lövétén élő családja is egyre kevesebb hírt kapott felőle...

A Székely nagyjaink borítója

Epilógus

1964-ben elhunyt id. Ladó Lajos, az édesapa. Haláláról értesíteni akarták a Kolozsváron élő ifj. Ladó Lajost is. Ekkor tudta meg a rokonság, hogy ő már egy éve (1963-ban) elhunyt... Kegyeletből a család a szülőknek és a „természet világából a városba eljutó” és ott elkallódó fiúknak közös emlékkeresztet állított. A Szentkeresztbányán öntött, a lövétei temetőben felállított emlékkereszt egyszerű felirata a következő: ITT NYUGSZIK/LADÓ LAJOS/1875 – 1964/ÉS NEJE/SIJE JULIANNA/1876 – 1949/ÉS FIUK/ LADÓ LAJOS/BÉKE PORAIKRA.

Ladó Lajos Kolozsváron

1875. évi október 15. (szombat) 12. számú
Erdélyi Magyar Adatbank

1875. évi október 15. (szombat) 12. számú
Erdélyi Magyar Adatbank

FÜGGELÉK

„Kicsi erdőőr” feljegyzéseiből

Ajánlom Ladó Lajost

Nem „író”: sem tenyésztett, sem felfedezett értelemben. Bolyongó, kistudományú embercsemete; néha kályhaöntő, más-kor iparostanuló, vagy borfiú.

Született az udvarhelymegyei Homoród-Lövétén, származott szegény szülőktől, erőrekapott gyámol nélkül, kalandozott cse-refa-bottal, katonaságot tett le kiütött foggal- és él Isten közelében.

Jelenleg kazánfűtő Kolozsváron.

Korra huszonnégyéves, alakra terpe és tömött, a szeme mosolygós és kék, ruházata elvegyes, a szíve nagy, a beszéde mókás, tudománya hat elemi és a lelke arany.

Kedves figura.

Hír nélkül, tisztán és zajtalanul száll ide e lapra, mint a harmat. A nap és a felhő, az élet és a percek változása szerint: üde és örömszerző egyszer, vagy pajzán és csiklító titkos törvények szerint.

Különös jelenségnek mondható most is, ahogy mókába rejtett bizalmatlansággal itt áll az árnyékomban és melléje felel szavaimnak. Melléje felel és körbegurítja gondolatát, pedig tudja, hogy egy isteni pók összekötött kettőnket a fonálával. De ilyen ő, mert egy sokszor megharapott népnek a törvénye uralkodik rajta.

Igában jár velem együtt: nagyidős igában, amely bölcsé tette tudomány nélkül. S így amit lát s amit hall, amit ő tesz s amit vele tesznek: azokat mind elsüllyeszti magában s úgy viselkedik, mint az önálló tréfa az üres világban.

Öt évvel ezelőtt jött el a híre hozzám. Akkor erdőőr volt a Hargita tetején és kirándulók beszéltek róla, hogy egyízben így szólítá vizsgára a betévedt papokat:

- Mondják meg lám, hogy mit nem lát az Isten?!
- Ő mindent lát - állították a papok.
- Vaj nem.
- Hát mit nem lát?
- Nálánál nagyobb urat - fejtette meg a fiú.

Aztán őmagával is összehozott a sors. Baráti alapra álltunk és gondoltam, hogy írásra bíztatom őt. S szóltam neki, hogy jegyezze fel élete történetét. Mosolygott rajta és elment katonának. Aztán visszajött és egy füzetet adott át nekem titkon.

Ebből valók az alábbi „kalandos” történetek.

A helyesírási hibákat nem vettem át, egy-két szót a könnyebb érthetőség kedvéért más helyre tettem, vagy töröltem.

Egyébként minden úgy van, ahogy született: töredékesen, humorban és könnyben, mint maga a nép, amelyről ő maga is azt mondja, hogy:

- Székely.

Tamási Áron

HADI SZEKÉR

Szeptemberben, az első vasárnapon, a falu gyermekei mind kimentünk a mezőre. Két részre osztotunk és verekedni kezdtünk. Foly a háború. Én akkor csak köszédője voltam a nagyobbik fiúknak, de a bátorság meg volt bennem. Így foly a háború vaj három hétig, azután jött tényleg egy más háború, akire talán minden székely visszaemlékszik.

Csak hallani lehetett, hogy jön a román.

Minden ember úgy jött-ment, hogy mi lesz.

Eljött hétfő.

Csíkból menekültek.

Szerdán reggel mi is elindultunk hazulról, hogy elmeneküljünk. El is mentünk a falunk határára és ott voltunk péntekig. De ezalatt mennyi csirkét ettem! Talán sohasem eszem egy évben annyi csirkét, mint akkor... Péntek estére hazajöttünk, mert hangoztatták, hogy nem jön a román.

És hát szombat reggel olyan homályban kel fel a nap!...

Az anyám testvére hozzáfogott, hogy kenyeret süssön. Tíz óra felé hát vaj hatvan román katona jött a falumba. Lejöttek a falu közepébe és akkor éppen a lepény sült. Ottan féligsülve ették meg.

Aztán megérkezett az egész ezred. Sok minden újságot lehetett látni. Nagy dárdákkal és kétszarvú csákókkal voltak felszerelve. A falu mellett lévő eger alatti dűlőben csináltak szállást és a papilakot katonakorháznak alakították.

Én mindég ott voltam közöttük.

Egy hét múlva adott az egyik őrmester két darab húszbanis és két darab tízbanis pénzt. Én rögtön megörvendtem és mindjárt hozzáfogtam egy szekér csinálásához. És csináltam egy szekeret. A tízbanisok az első kereket, a húszbanisok a hátsó két kereket képezték. A szekér hamar kész van, és megrakom olyan játékfával és ott huzogálom az utcán. És akkor egy román katona egy olyan pofot adott, hogy a sáncba estem és sírtam.

Kértem anyám segítségét.

A katona a pénzt összeszedte és elvitte.

Nyolcéves koromtól kaptam az első pofot a másbeszédű néptől.

AZ ELSŐ KALAND

Egy szombat este (fent a Hargitán) egy kocsis megállt a házam előtt s hát három úr van rajta és négy kutya. A kutyákat mingyárt bérekesztem az istállóba, csak az egyik kutyát nem szabadott.

Az urak csíkszeredaiak voltak. Jöttek vadászni a banktól, egyik a főkönyvelő, a másik az intéző, a harmadik pedig a román pap Szeredából, és ennek volt a kutyája, amelyik vélle hált s a neve Fluturic vagy Pillangó. Esti vacsorája félkiló borjúhús, sütetlenül, és két császárszemle. Én akkor mondtam: hát nagyobb becsülete van, mint nekem?!

Az urak vacsorája hideg sült, amiből én is kaptam. Később ittak valami erős italt. Adtak nekem is, a neve törköj. Egy másik üvegben Kenyeres-féle konyak.

Lefekszünk.

Reggel öt órakor talpon, és elindultam velük ki a nagy erdőbe, mint kalauz, pedig én sem tudtam ott a helyet és féltem is. Amikor kiérkeztünk a Hűvölgy oldalába, onnan meglátszott a hatalmas Hargita, melyet az öreg nagy fenyők borítnak köröskörül.

Ötpercnyi pihenés és tovább folytattuk az utat. Itten elengedtük a kutyákat és nekivágtunk az Ilosza nevű erdőnek. Félórai gyaloglás után a kutyák nagy csaholása hallatszott. A pap: pszi! vigyázz! – és óvatosan előremenés közben egy mocsaras hely, ahová a nap sütött szépen. Én csak annyit láttam, hogy a pap letérdepel és: puf-puff!

A lövés eldördült és a csorda felugrott.

Csak egy nem.

Én egy dombon voltam.

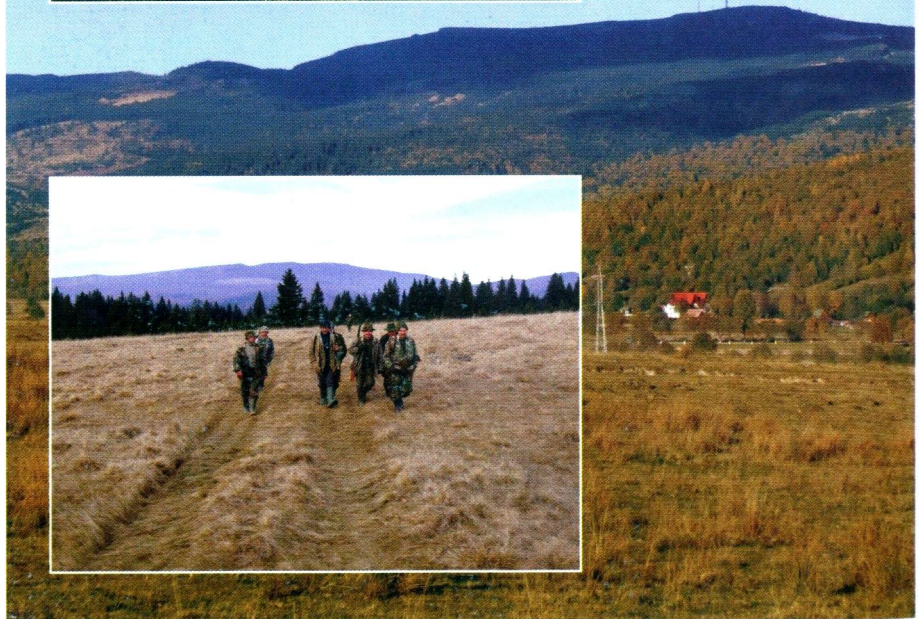
A sok közül egy, talán a legnagyobb, felborzatt hátgerinccel iramodott neki a papnak. Ennek láttára éles sikolyra törtem ki és szaladtam a fészivel. A főkönyvelő rálőtt hasba s a Fluturic rászökött a disznó hátára s a fülét megfogta, a paphoz három lépés, már a száját kitátotta és nagy agyarái úgy látszottak és a nyelve lógott. A pap céloz, szájába lövi, a disznó felbukkan, és ő rávágja:

– A miénk!

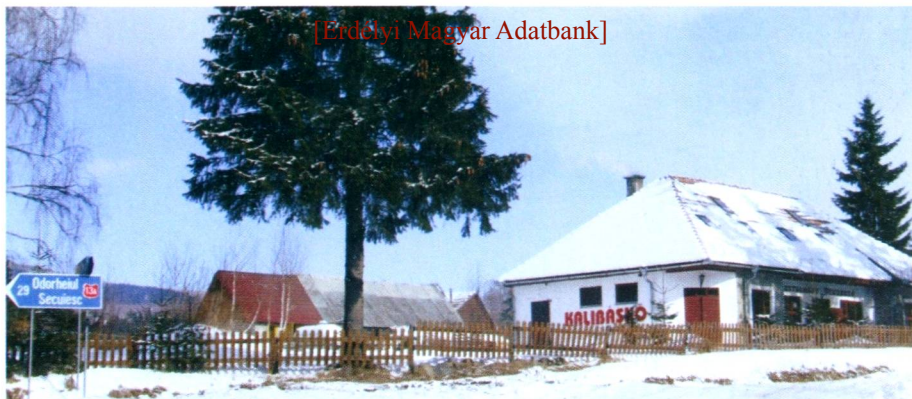
Én is odaértem a fészivel és még mindig sírtam. A pap: mi baj, Ladó Laji? Én, úgy zokogva mondtam, hogy megijedtem, amikor a száját kitátotta.

[Erdélyi Magyar Adatbank]

A főkönyvelő ott maradt, én s a pap felmentünk a kocsi után, mert kettőt lőttek.

Felpakoltuk őket a szekérre és a muraközi lovak nagy nyegéssel húzták a szálláshoz.

Már délután öt óra volt, vagyis mingyárt setét. Nekem adtak pénzt és a húsból két kilót.

Így történt az első kalandom.

A CSÍKSOMLYÓI BÚCSÚN

Amint egyedül viszem a gazdaságot, egyszer kijön hozzám édesapám és azt kérdi, hogy én elmennék-e a „Csík-Somjai búcsúra”? Épp egy vasárnap volt.

- Én elmegyek, mikor lesz?

- Mához egy hét.

- Akkor csütörtökre jöjjön ide és én elmenyek.

Na, megörvendtem, hogy oda is elmehetek.

Eljött csütörtök és megmutogattam apámnak a majorság kezelését. Már este átment a Hargitán az első kereszt-alja. Hová való kereszt? Szováta. Gyönyörködtem. Hát később megint éneklés van: jön a küküllő-keményfalvi és a korondi kereszt-alja. Ezek ott meg is háltak nálam.

Még csütörtök éjjel megérkezett a zetalaki kereszt. Pénteken reggel már számos kereszt-alja érkezett. Akkor délelőtt egy oláhfalvi szekérre én is felültem, hogy útrakeljek a „Csík-Somjai búcsúra”. A lelkem elfogódott volt, mert már előzetes este láttam a sok keresztet és a népek buzgóságát. A dobszó és csengő hangjaiba vegyült ének a legfásultabb lelkeket is gondolkodóba ejti s mindenki nagy kíváncsisággal várja az ünnepet.

A szekér kihaladt a Tolvajos-tetőre.

A nagy erdői út, szép időben, tavasszal, festői képzet. Az ember lelke megpihen a természet ölén és mindig visszavágyik abba a szép bájba, mely a Hargitának valami csodaszép különlegése.

Amikor beérkeztünk a barátok kútjához, a kút előtt láttam, hogy egy nagy piros zászlót lenget a szél. Szépen fodrozta az udvarhelyiek lobogóját.

Estefelére beérkeztünk a szép Csík-Somjóra.

Azt, hogy a búcsú hogy telt, leírni nem tudom. Elég, hogy lezajlott a háromnapos ünnepség. Aki résztvett rajta, azt mondotta a végén, hogy csak álom volt az egész.

Nekünk kemény munka volt.

Pünköszt napján délután újból neki a Hargitának. Én gyalog vágtam neki.

Az egész búcsú alatt a legszebb benyomásokat az útászháznál láttam, vagyis azt, hogy milyen ragaszkodás van a székely népnek a Csík-Somjai Máriához. Az úton nagy sár, nagy locs, a keresztiek a vizes földre fektetve és a búcsúsok Somjó felé fordulva, az út közepén a sárban térdelnek, hogy még utolsó Istenhozzádot mondjanak a Somjai segítő Máriának, a széke-lyek védőasszonyának.

Kell-e ennél szebb bizonyosság, mint amit a máréfalviaktól láttam?

A győzelmi énekből az emberek nem tudtak kifogyni. Kezükből fenyő- és nyírfagallyakkal készített somjai emlék s a szívükben a szünni nem akaró Mária-fohász.

Amikor kiértem a házamhoz, sírással váltam el a többi búcsúsoktól.

És még másnap is csengett a Hargitán a visszhang:
„Szép liliomszál, szüzek virága...”

A VIDRA FOGÁSA ÉS ELADÁSA

Egy alkalommal egy kicsi eső lesz, éppen csak hogy a patak zavarossá válik. Fogom magam, veszem a csákányt és lapátot, hadd mennek halászni. Elmenyek és eldugok egy árkot, a vizet a másba csaptatom. Az árok végén kőkerítést tettem fenyőággal vegyítve. Fogok vaj 15 darab szép pisztrángot, és olyan nagy-

fejűt is fogtam 25 darabot, minek boti a neve. Már-már ott akarom hagyni az árkot, amikor megpillantok egy gátat és látom, hogy zavaros. Hamar a veder után megyek s hozom a hálót is. Felvetem a hálót és merem ki a vizet a gátból. Amikor kimertem felinél többet, fogtam vaj tíz pisztrángot, s ahogy meríttem tovább, hát teremtó Jézusom, egy nagy malac fut ki a vízből. Én hamar éles sikolyra törtem ki, ő visszafutott a gátba. Én is megállapítottam, hogy vidra.

Összeszedtem minden bátorságomat és tovább mertem a vizet. Mikor már csak kevés víz volt a gátban és a vidra háta is kilátszott belőle, úgy kezdett jöni-menni, mint a végvári szolgabíró az irodában.

Én csak tovább mertem.

Mikor már annyira volt, a hálóval bekerítem, s én reafeküdtem, hogy megfogjam, de a karomat megharapta. Nagy nehezen a hálóba belekerült és a csákány nyelét bédugtam a szájába. Hazaszállítottam, a cseberbe vizet tettem, elengedtem ott, de ő kezdte rágni a cseber oldalát. Más helyre kellett tennem. Bétettem egy pléhfazékba:

- No, itt maradj!

A pisztrángokból vaj húszat a kantárosfazékba tettem. Az óra pont tizenkettőt mutatott, vagyis dél volt. Veszem a poharat és cukrot teszek belé, kimenyek a bokrok közi, megkeresem a Betyár nevű lovam:

- No pajtás, menyünk Csíkszeredába!

Az ajtót bézárom, a kantárosfazakat a kezembe és felülök a Betyár hátára. Egyfertály két óraker a csíkszeredai Vas Géza-féle vendéglő előtt voltam. Megkerestem a román papot és mondom neki, hogy máma halásztam és ha kell, adok tíz darabot.

- Jó van, drága Ladó, nagyon szépen köszönöm és itt van száz lej: ezt én adom.

- Én is köszönöm szépen.

És ő kérdi, nincs valami hír odakint?

- Nincs, de máma mikor halásztam, láttam egy nagy szép vidrát – és csak figyeltem a papot.

- Mit, te? Vidrát?

- Igen, vidrát.

- Te bohó csacsi, azt kellett volna megfogni, nem ezeket a halakat! Az megért volna négyezer lejt!

- Mennyit? – kérdém én is.

- Vagy négyezer lejt.

No, így én is tudom, mit kérjek most – gondoltam magamban.

- Tisztelendő úr, a vidrát nemcsak láttam, hanem meg is fogtam.

A pap elpirosodik és kérdi:

- Hol van?

- Otthon a pléhfazékban, él még.

Arra azt mondja a pap, hogy iszol valamit?

Megittunk két üveg Czell-sört és azt kérdi, hogy nekem adod-e? – Hát én éppen azért jövök bé a városba, hogy megmondjam magának.

- Hát osztán mennyiért adod?

- Egy jó vidra megér négyezer lejt.

- Ahán, te azért mondtad előre, hogy csak láttad, hogy én mit felelnék neked ezekre a látásokra?

- Úgy volna – mondom én kurtán reá.

- Háromezer lej elég-e – feleli a pap.

- Négyről volt szó.

- Többet ne szélhámoskodj! – mondja nekem a pap és én felelem:

- Legyen az úr szava: háromezer lej és egy üveg pezsgő.

Jól van, megköttük a vásárt, ő hozott egy vasketrecet, belétette a vidrát és indult. S én bizony a jó Istennek hálát adtam, hogy ilyen könnyen jutottam hozzá annyi sok pénzhez.

ZÁSZLÓ A FAHEGYIBEN

Ahogy a vendégek elmentek, mindjárt felfedeztem, hogy egy dobozt ott felejtettek. Felkapom és futni kezdek. Jön egy szekér s kérdem: az autót hol látta?

- Eddig Oláhfaluban van - feleli ő.

No, akkor nem futok, hanem kinyitom a dobozt. Ki is bontom s hát mi van benne? Egy kicsi magyar zászló, egy zsebkendő és egy darab Elida szappan, s még valami kerek doboz és benne olyan finom lisztpor: megnyalintom nem-e úri só, de se só, se liszt nem volt, hanem púder. S még volt egy fogkefe s olyan üvegformában valami, ezzel a felirattal: „Kalodont”.

Ezek voltak a dobozban.

Szépen visszaraktam mindent, csak a zászlót nem. Gondoltam én, hogy felszegezem a ház tetejébe. Mikor fel akartam szegezni, én is mást gondoltam: veszem a kis fészém, amelyiket muszáj-vágónak hívtam, elmegyünk ki a tetőre, oda, hol a fenyőfa-deszka cégtábla volt.

De a Hargita felett valami nagy fekete felhő ott volt és igen borús idő volt: na mindjárt esni kezd...

Felmászok az országút mellett egy nagy fenyőfára, egészen a hegyéig, levágom a hegyét és a zászlót felszegezem, de jó erősen, hogy a vihar nehogya letépje. És avval lejöttem félig és azon alól minden ágat ügyesen levagdaltam, nehogy oda senki fel tudjon menni.

Amikor az utolsó ágat levágtam, hát még a nap is kisüt, hogy megnézzem, mit csináltam!

Az ágakat egyrakásba hordtam és búcsút intve, ott hagytam őt.

Mintha szellemek fújták volna, olyan szépen lengett az akkori napsütésben, s mintha kiáltotta volna fennhangon:

- Itt van Udvarhelyszék és Csíkszék határa, amely Erdély-ország büszkesége!

Mi? Talán a vén Hargita!

Hazaballagtam és elhatároztam, hogy pityókalevest főzök.

HÁROM BARÁT-PAP

Október 25-én egy sötétkékre festett kocsi állt meg a házam előtt. Hát három barát vagyon rajta. Egyik soványabb, a másik kövérebb, az a barát még rendes volt, amelyik a kocsis állását töltötte bé.

Leszállnak és bójönnek, vagy előbb koppantanak az ajtón.

- Tessék! - felelem én.

Belépnek, elől a kövérebb és azután a más kettő.

- Jó napot! - hangzik.

Az itt nem jár - felelem én. - Vaj „Isten áldja meg”, vaj „Dicséertessék a Jézus neve”. Itt evvel kell köszönni.

Erre a feleletre a kövérebbik elpisolyogja magát.

- Te ki vagy? - kérdi.

- Én róm. kath. keresztény ember vagyok.

- Hogy hívnak?

- Kit?

- Hát téged!

- Engem Ladó Lajosnak.

- Isten éltesse!

- Isten fizesse! - feleltem én.

Közben hallom, hogy mondja a kocsis-barát: főnök úr, a zabot odaadjuk-e a lónak? Oda lehet, volt rá a felelet. - No, már én is gondoltam: attól mégis látszik, hogy nagyobb rangu a többinél, mert hát kövérebb is, pirosabb is és szebb is, így hát lehet főnök.

Így elgondolám magamban s közben helyet adtam. Leültek és azt mondja az a főnök, hogy:

- Nézd, fiam, én a Csík-Somjai zárda főnöke vagyok.

Felelem én is rea:

- Éppen volt eszemben, mert maga kövérebb és szebb és még finomabb az a derék-kötél is.

Erre esment kacagni kezd ő. Én kinézek az ablakon s hát a kocsis-barátnak olyan hitvány nadrágja van, hogy megsajnál-

tam. A főnök eléterjeszti, hogy miért jöttek és nem akarták elhinni, hogy ott én vagyok az erdőőr s elé akarom venni a felhatalmazást, hogy lássák. Amint kinyitom a kuferem, mert abban tartottam az iratokat, hát meglássa a barát a könyveket s azt kérdi:

- Maga szeret olvasni?

- Igen - mondom én kurtán.

- Adja csak, lám milyen könyv!

- A „Hős fiuk”, írta Rákosi Viktor.

- Az nagyon jó - feleli a főnök.

- Van még jobb is -, és megmutatom neki a Nick Cartelt.

A kövér arcája fellángol és kérdi olyan ijedtenformálag:

- Ezeket átolvastad már?

- Én kiolvastam háromszor - mondom, - és nagyon jó fiú lehetett az a Nick Cartel.

Kiszedi mind a ládából és kiveszi a gyufát és meggyújtja. A fűzeteknek a füstje szétterjedt a házban és én sírni kezdtem. Meglássa ő és kérdi, miért sírsz?

- Én azért, mert nem mindennap akad ilyen vendégem, mint ez a barátfőnök, aki a kedvenc könyvem elégesse...

Erre neki is kipottyant a szemiből a könny és olyan lassú hangon kérdi tőlem:

- Láttál te már nagy vizet?

- Én nagyobbat, mint az Olt, nem láttam, vaj mint a Szent Anna-tó.

- No, az éppen elég nagy s ha te annak a közepében vagy és nem tudsz úszni, vergelődöl, hogy már mingyárt elmerülsz és meghalsz, s pont én akkor dobok oda egy nagy kötelet és téged kihúzlak: akkor én mit cselekedtem?

- Hát megmentette az életem.

- No, fiam, ez is úgy van: ez a könyv, amit elégettem, a pokoli úton vezet és én ettől megszabadítottalak téged. Hadd el, én adok annyi könyvet, amennyit elégettem s még többet, csak ne lássak ilyen fűzetet nálad.

És evvel lefolyt a kaland.

A MIÉNK, LAJI!

(Laji a szeredai román pappal együtt kaptányokot állított fel az erdőben s azok négy rókát fogtak az egyik napon. Hármat megnyúzott s egy ilyen nyúzottat felállított a martban, s hideg lévén erősen, az úgy fagyott meg, ahogy állott. Másnap történik a következő eset):

Délelőtt már kint volt Wilk János, a nagy vadász.

- Na mennyenk Laji az erdébe vadászni! - mondja, mert ő szász volt s nem tudott jól magyarul.

Na, elindulunk a Hűvölgly oldala felé. Amikor elmegyünk egy darabig, meglátja azt a nyúzott rókát, hogy egy dombról néz befelé. Egyszer csak: pszt! pszt! Letérdepel és céloz. Közben a puszka roppan egyet és a rókahús feldől s kiáltja Wilk úr, hogy:

- A miénk, Laji!

Odamegyünk és meglátja, hogy nincs bőr a rókán s azt mondja:

- Krucifix!

Azután azt kérdi, hogy ki csinált véle ilyen mókát, úgye tük, Lajos?

- Én erről semmit sem tudok! - felelém én.

Ő nézi a nyomokat, a csizmanyomokat, közben eléveszi a métrest, megméri a kisebbik csizma nyomát és azt mondja:

- Auf a jobb lábadot!

S hát talál a méret s rávágja, hogy:

- Gé-czum tejfel!

Így lövődött meg kétszer is a róka.

ESZTENDŐCSERE A HARGITÁN

A téli erdő templom. A hatalmas bükkös és fenyős boltozata alatt az Isten lakik, aki ujjával mutatja a táplálékot a hidegtől reszketőlábú madaraknak és vadaknak. Nem lehet azt mondani, hogy ilyenkor nem szép az erdőn, vaj a vadonban. Csak irtózatos

ott lenni. S mi csinál irtózatosságot? A nagy némaság és a nagy csend, hol az ember saját koppanásával vaj árnyékával elijeszti magát.

Jött szilvesztereste és én úgy akartam, hogy a szememmel lássam, vaj hogy ébren legyek, amikor az újév cseréli fel az őszkendőt. Hogy az hogy történik az erdő sűrűjében! Néztem az órát. Tíz óra. Na még két óra van ebből az esztendőből! Imádkoztam és énekeltem és tovább jött az idő. Már féltizenkettő. Na mindjárt újév! Felveszem a nagy bundát és meggyújtom a lámpást és zsebembe teszem a dinamentet és a fegyvert is bétöltöm, mind a két csövét, és a kürtöt is magamhoz veszem. Kilépek a házból és a szemem végigpillant a nagy erdőségen. Úgy nézett ki, mint egy halott, amelyik le van takarva a fehér szemfedővel. Megnézem az órát. Na még csak tíz perc! Felnézek az égre és ott a csillagok mintha máma pénzért ragyogtak volna. A hó csikorgott a talpam alatt és a hold olyan halován színén, mintha tényleg ő búcsúznék az óévtől, de a csillagok ellenben nem törődve semmit, olyan szépen ragyogtak.

Egy perc, és tizenkét óra!

Eléveszem a dinamentet és a gyufával meggyújtom a zsinórt. Meggyúl és eldobom. Pont tizenkettő! Egy hatalmas lövés és egy nagy visszhang, talán nagyobb, mint a Tihany bércén történt volna. Minden hang csak nagy zajjal és későre jött vissza felelettel. Elsütöttem a két golyót is és beléfújtam a kürtbe, hogy:

- Boldog új évet a Hargitán minden élő állatnak, vadaknak és madaraknak és az örökzöld fenyőnek is!

Bémenyek a pajtába és a kecskéket szerrefogom és boldog új évet kívánok nyulaknak és minden állatnak, továbbá a Hektor kutyának. Ő jött és egyedül üdvözölt engem. Na úgy akartam, hogy bémenyek a házba, amikor a híuból a kakas elkezdett kukurolni, mintha mondaná, hogy boldog új évet edes gazdám!

Bémentem és elévettem a pálinkát és töltök egy pohárral és elköszönöm:

- Istennek legyen hallá, hogy megértük élni az 1925-ik boldog új évet.

A jó Isten segítjen meg továbbra es!

JÓSÁG

Egy júliusi napon, amikor már ebédeltem és leültem egy lócára, amit én csináltam nyírfából, s amint úgy elgondolkodom, hát egyszer elémbe toppan egy öreg úr. Egy kampós pálca volt nála és kődökig leérő szakála volt, fehér, mint a hó, és köszön, hogy „Isten álgya meg!” Az én válaszom „Isten hozta!” És mingyárt láttam, hogy szomjas. Kihozok egy üveg borvizet és töltök egy pohárral, megissza és adok neki egy sarkolat kenyeret, egy csirkecombot és szalonnát. Megette és a száját megtörölte és ivott egy pohár borvizet, felállott és se jót, se rosszat, vaj félkalapot nem szólt, csak annyit, hogy „Jóság”.

Kiment az országútra és az irányt Csiknak vette.

Én pedig gondolkodtam, hogy mi az a jóság? Hiába, nem kaptam feleletet erre a gondolatra és a szívem úgy vert, mert szerettem volna megtudni, mi az a jóság? Kifutok az út szélére, hát már alig látszik az az ember, aki bennem felidézte a jóságot. Már-már nem látom. Kiabálok utána, felmászok a házam tetejére, hadd még lássam egyszer azt az embert, akinek búcsúszava csak ennyi: „Jóság”.

De már eltűnt. A deszkán szép moha látszott és megfutamult a fejemben, hogy a deszkafödeles házon ez a moha a jóság. Barna és naposszínű a nyári időben, de nem ragyog, csak fogadja a fényt enyhe kedvvel és oly hű, hogy a hóval sem ment el tavaszkor. És olyan honszerető, hogy fel nem tudja ragadni az őszi éjszaka nagy szélviharja, és roppant nagy záporokban is ott marad künn a háztetőn. Talán ez a jóság?

Leszállok a háztetőről és még mindig gondolkodom afelől, hogy mi a jóság?

Tőled kérem, jóság, hogy ne óhajtsak elmenni vadászni hűvös alkonyatos erdőbe s ne kívánjam célbavenni a törekenyszárú halk őzikét, aki nem tud semmit sem. Se a szegénysorsú nyulat, se az árva szajkót, se a tarka harokályt, se a riadó foglyot, se semmi más teremtetést ne kívánjak soha eltalálni. Vagy hogyha járok a zöld erdőben, nehogy vajegy élő levelet lecsípjek, vaj egy siető hangyát sarkom el ne nyomjon, mert talán ezekben rejlik a jóság!

Kérlek, jóság, diktáld és sugalmazd bennem örökösen, hogy szegények, szegények, akik nem tudnak a boldoguláshoz közel jutni. A szemök langy könnycseppet tud előadni, hát segítsd oda, te jóság! Mert mindennek kerül szíve a szerelemhez és az édesanya sajnálatához, és hogy nekik is rossz a nagy szél, és hogy mindent azért tesznek, mert a halálra vannak hivatva ...

Már este van, az ágyam már meg van vetve és le kell csak feküdni és nem jön álom a szememre.

Jó éjszakát!

A hold odafent aggó mosollyal siet, mint a nyugtalan anya, hisz talán ő sem tudja, hogy mi a jóság?

Lefeküdtem és fordulok a jobb oldalamról a balra, de a jóság a szívemben és nem bírok aludni. Mindig az eszemben van, mi a jóság? Még ki sem virradt, már fent vagyok s gondolkodom. Jó reggelt örvendez a zöld fű és a harmatos falevél. Feljűk fordulva kérdem, hogy nem-é járt itt a jóság? Mellettem a reggeli friss szellő elszalad, semmi sincs az ég alatt, vészeket süvölt fülembé az ég alja, mindenfelől jégérzés borogat. Oly vagyok mintha leégett volna testemről az élet. Jóság, magamban vagyok itt, mint egy bús remete: tehozzád kívánok beszélni. Bár volnál egy erős kéz, akit megfoghatnék én két kézzel. Bárcsak volnál egy hatalmas bükkfa, hogy oda illeszthetném hozzád bágyadva oldalam és arcám hűthetném rajtad és ölelnélek át a két karommal. Lám, mint a bolond, tegezve szólítalak, te csuda valami: jóság! Úgy fáj ittlétem, nem tudok mit tenni, jól esik ezenmód mondani, hogy kínlódás ez a magányosság...

Óh, jóság, maradj rajtam, mint ahogy olajfolt rajtamarad a zsákon; meg úgy mint az aranyozás a kereszten. És légy bennem, mint a könyvben a betű. Úgy viseljelek szépen, mint a gyászos úrfik a fekete szalagot a bal karjukon. Jóság, neked ajánlom a szívemet. Fogadd el, légy olyan jó, vedd fel ezt a szívet. Vedd át az én szívemet, nézzed csak, egészen elkékült a sok szorongástól... Nézzed, már össze van zúzódva, mint az eltaposott körte...

Még most sem tudom, mi a jóság.

Talán meg fogok halni úgy, hogy megtudjam, mi az a jóság...

A HARGITA ALJÁN

Csillogó Karácsony ragyogó estéje
Elvezeti lelkem szüleim körébe,
A Hargita alján álló kis kőházba,
Frissen sült kalácsra, meleg vacsorára...
Barátságosan néz már a lámpa fénye,
Ragyog édesanyám asztalterítéke;
Nem mint hogyha selyem vagy arany volna,
Kender-vászon abrosz színaranyát ontja...
Mért van asztalunkon teríték ma három?
- Töröm a fejemet, amíg meg nem látom
Egyik tányér mögött arcképemet állni...
- Mit nem tud az anya szíve kitalálni!

Párolgó tyúklevest talál fel ma este...
Oh, a fiam ezt is, de nagyon szerette!
Bárcsak itthon volna; együtt mind a három
Egyetlen reményem, szívem, boldogságom!
Csókolja a képet, hull reá a könnye...
Oh, ha váratlanul talán hazajönne!
Kitörül szeméből atyám is egy cseppet,
Szomorú beszéd közt szomorúan esznek.

Csillogó Karácsony ragyogó estéje
Elvezeti lelkem szüleim körébe,
A Hargita alján álló kis kőházba
Udvarhely megyének egyik falujába.

BORZALMAK ÉJSZAKÁJA A HARGITÁBAN

Elhatároztuk s meg es csenálók, hogy neki bolondulánk a Hargitának. Egész nap isszonyan törtettünk az erdő sűrűségében az én puszipajtásommal Márton Emrével, hogy valamiképp kiútra találjunk, de minél jobban törtettünk, annál vadabb helyre jutottunk s valósággal szurok setét lett és be is esteledett, amikor hirtelenében egy mogorva külsejű faházhoz értünk. A helyzet gyanús volt szörnyen, de hát mit volt mit tennünk, beléptünk a házikóba. Egy egész szénégető családot találtunk ott. Éppen vacsoránál ültek, s azon nyomon meghívtak bennünket, hogy vegyünk részt étkezésükben. A barátom nem is kínáltatta magát soká, odaült evett, ivott vígan. Nekem persze vele kellett tartanom. Én azonban inkább azon iparkodtam, hogy körülnézdegéljek, miféle hely is ez, ahol vendégként szerepelünk. Gazdánk jóképű, higgadt lelkű szénégetőnek látszott, de a háza, nó az valóságos hadiszertár volt. Puska, nyárs, fészi (fejsze), vasrúd és sok cserefa bot stb....

Szörnyű kellemetlen érzés vett erőt rajtam. Hanem Emre barátom bezzeg jól érezte magát. Mintha csak a család tagjai közé tartozott volna. Ő vitte a szót, nevetgélt, tökéletesen jól érezte magát. Végeztünk a vacsorával, mindannyian visszavonultak, egyedül maradtunk, a barátom meg én. Gazdánk lement az alsó földszinti helyiségbe aludni, mi meg birtokba vettük a felsőt (emeletet), ahol a vacsorát ettük. Az is olyan kamara féle volt, alig 5-6 láb magas, ahová alulról egy kicsi lajtorjával jártak fel s le. Az ágyunkba is csak mászva jutottunk, mert a gerendáról mindenféle téli konyha szükségletek fityögtek alá himbálózva, közel a fejünk fölött.

Barátom csakhamar felmászott az ágyba és lefeküdt, természetesen a feje alá tette batyuját és elaludt. Én elhatároztam, hogy virrasztani fogok. Jól megraktam a parazsas kuptort fával és odatelepedtem melléje. Az éjszaka jórésze teljes csendben, háborítatlanul múlt el. Csak nagyon keveset szundikáltam olykor-olykor. Sejtve, hogy a reggel immár nem lehet messze, cihelődni kezdem. Egyszer csak hallok ám, hogy a gazdám beszélget odalent valamit a feleségével, mintha vitatkoznának. Odatartom a fületem a kémény nyílásához, mely az alsó helységből szolgál föl és a füstöt vezeti a magasba, hát egész érthetően kivehettem, hogy a gazdám ezeket mondja. – Nohát egy-kettőre! Mindakettő meg legyen ölve. – Igen, mindakettő, – mondja rá a felesége.

Többet nem hallottam. Talán fölösleges mondanom, hogy bennem elállt a lélekzet, testemet kiverte a hideg izzadság, úgy álltam ott, mint egy sóbálvány.

Hej! Testvér, ha láttál volna, nem hiszem, hogy megismertél volna? Élő vagyok-e, vagy holt. Térdre estem és felfogott kézzel úgy imádkoztam. Óh! Csiksomjai szép Szűz Mária, a székeleyek védő asszonya, most tégy csudát. Kegyelmes egek! Ha csak rá is gondolok most. Ketten, teljesen fegyvertelenül szemben állunk, kitudja mennyi rablóval, kiknek egész hadiszertár állott rendelkezésükre.

Emre, a társam a legmélyebb álomban van. Nem is mertem felköltetni őt, nehogy lármát csapjon. No, de én szökjem meg egyedül, gondolám? Ez már gyávaság lett volna! Különben is az ablakok igen kicsik voltak, künn pedig két erős kutya ugyancsak üvöltözött. Ezt a szörnyű gyötrődést elképzelni lehetetlen. Vagy egy negyedóra múlt el e halálos aggodalmak között. Ilyen hosszú negyedórája sem volt még életemnek.

Ekkor hallok, hogy valaki iparkodik föl a lajtorján. Kinézek az ajtóhasadékon, hát látom, hogy a házigazda jön. Egyik kezében lámpa, a másikban meg egy nagy kést tartott. Ő jött elől, utána a felesége, én meg ott az ajtó mögött. Az ajtó kinyílik, de mielőtt a gazda belépne, leteszi a lámpást, amit aztán a

felesége vesz a kezébe. A gazda mezítláb volt, amikor belépett. Az asszony künn maradt s onnan suttogta az urának, pszt, pszt. Csendesen! Vigyázat! Meg ne ébredjenek!

Mikor a lajtorján fölfelé jött az ember, a nagykést a fogai közt tartotta. Most, hogy a barátom ágyához került, jobbába fogta a kést. Emre egészen kitakart nyakkal feküdt előtte. Baljával szépen végigsimitotta élet és... hatalmast vágott... a sonkából, mely a gerendáról kócmadzagon lógott. Erre csendesen visszavonult, amint jött, az ajtó betevődött s én egyedül maradtam gondolataimba mélyedve.

Mikor megvirradt, fölkeltettek bennünket és megkezdtük a reggelizést. Mondhatom pompásan esett. Két csürke került az asztalra. Hej! de remekül voltak megsülve. Ekkor kezdett kivilágosodni a fejemben, hogy mit jelentettek a rémületes szavak? Mindakettő meg legyen ölje! Másnap, amikor Csikfelé béereszkedénk, a Madicsa hideg borvíz feredéje jó vala az éccakai ijedtség után, de aztán meg még jobban ese a felpakolt csürkecskének a pompásan kipirított földi maradványa.

Irodalomjegyzék

Dsida Jenő: Ki lopott? avagy: Szép Ernő a Hargitán. In: Séta egy csodálatos szigeten. Cikkek, riportok, novellák, levelek. Sajtó alá rendezte és a bevezetőt írta Marosi Ildikó. Buk., 1992. 492-493. o.

„Kicsi erdőőr” feljegyzéseiből. Erdélyi Helikon, IV. évf. (1931) I. kötet. 1-6. sz. 261-270. o.

Krajnik-Nagy Károly: Az Ábel-modell kerek száz esztendeje. Erdélyi Napló, (2007. április 11.) 810. sz.

Köllő Károly: Két irodalom mezsgyéjén. Tanulmányok a román-magyar irodalmi kapcsolatok történetéből. Buk., 1984. 331. o.

Mihály János: Száz éve született Ábel Lövétén. Hargita Népe, XIX. évf. (2007. márc. 22.) 75. sz.

Romániai Magyar Irodalmi Lexikon. III. Kh-M. Buk., 1994. 311. o.
Székely Oklevéltár. Új sorozat. I-VII. köt. Buk.-Kolozsvár,
1983-2006.

Székelység, I. csonka évf. (1931-1932) 43. o.; III. évf. (1933) 22. o.

Tamási Áron: Tiszta beszéd. Buk., 1981. 107-108. o.

Adatközlők

Fazakas István, szül. 1920. ápr. 17. – megh. 2007. okt. 16, Lövete
Id. Ladó István, szül. 1919. dec. 23, Lövete – megh 1994. okt. 25,
Csíkszereda

Ifj. Ladó István, szül. 1950. máj. 27, Lövete

Ladó Sándor, szül. 1953. jan. 1, Lövete

Ladó Zoltán, szül. 1960. aug. 25, Lövete

Silye István, szül. 1928. jún. 28 Lövete – megh. 2006. aug. 29,
Székelyudvarhely

Összefoglaló

A negyedik lövétei helytörténeti füzetben a szerző egy olyan hús-vér ember életpályáját mutatja be, akinek élete és írásai mintául szolgáltak Tamási Áron Ábel-regényhősének képéhez.

Ladó Lajos 1907. március 4-én született Lövétén. A szülőfalujában végzett hat elemi osztály után, alig 16 évesen édesapja mellett erdőpásztoroskodott (1923), azaz „vágott tűzifa őr” volt a Hargitán a lövétei határban (Tolvajos-tető, Fehér-patak). Innen jutott el a híre Tamásihoz Kolozsvárra. Később személyesen is megismerkedtek. Ladó Lajos sokat mesélt Tamásinak a hargitai élményeiről, „színesen, elevenen, fordulatosan”. Tamási írásra biztatta, „hogy jegyezze fel élete történetét”, próbálja leírni, amit elmesélt. Ezt katonai szolgálata alatt meg is tette. A katonai szolgálata után visszatért Kolozsvárra és egy „kalandos” történetekkel teleírt szürke fedelű, kockás iskolai füzetet adott át Tamási Áronnak. Tamási átböngészte a füzetet, egy-két érdekes kis epizódot kiragadott belőle. Ezeket „asztán átdolgozta, kicsit fűrt, faragott rajtuk, végül is átadta Kuncz Aladárnak, az *Erdélyi Helikon* akkori szerkesztőjének.” Az alaposan átdolgozott részletek 1931. áprilisában, Tamási néhány meleg, kedves ajánló sorával együtt a *Helikonban* meg is jelentek „*Kicsi erdőőr*” feljegyzéseiből címmel. Ezek a kis történetek és az „ágrólszakadt szegény székely legényke” élete megzsandították Tamásiban a „lelki tavaszt”, gyermekkora és cseperedő ifjúkora erdei-mezei emlékeit, és az író megteremtette „a székelység talpraesettebb értelmét, kedvét és szomorúságát” egyaránt magában hordozó legkedvesebb regényfiguráját, az Ábelt, egy székely fiú mesébe illő történetét, tele költészettel, természetszeretettel.

Ladó Lajos feljegyzéseiből Tamási nemcsak a történet magát kölcsönözte, hanem a helyszínt is. Az „út, amelyen a csíkiak Udvarhelyre mennek s udvarhelyszékiek Csíkba”, a Tolvajos-pa-

tak helynév, a Szentkeresztbányán öntött kályha említése stb. mind ezt bizonyítja. Nos, a kedves olvasó ezzel a helyszínnel is megismerkedhet, hiszen a szerző végigkalauzolja nemcsak Ladó Lajos életén, hanem mindazon a helyeken, ahol a „kicsi erdőőr” élményeit szerezte. Azon élményeit, amelyek felhasználásával végül is Tamási Áron megírta az *Ábel a rengetegben*-t, a XX. század egyik legszebb magyar regényét.

Rezumat

Al patrulea caiet de istorie locală, referitor la comuna Lueta, prezintă viața unei figuri reale, un om în carne și oase, care a servit drept model pentru scriitorul Tamási Áron în crearea personajului principal al trilogiei sale *Ábel*.

Ladó Lajos s-a născut la Lueta, la 4 martie 1907. După absolvirea a șase clase primare, în satul său natal, la vârsta de numai 16 ani (în 1923) a devenit gornic (mai exact paznic al copacilor tăiați) în Munții Harghita, în zona extravilană a comunei Lueta, pe Culmea Tâlharilor (Tolvajos) și în valea pârâului Alb (Fehér patak). De aici i se duce vestea până la Cluj, la scriitorul Tamási Áron. Mai târziu s-au cunoscut și personal. Ladó i-a povestit mult lui Tamási despre peripețiile sale din munți, „cu dragă inimă, în stil vioi și palpitant”. Tamási îl zorea „să așterne pe hârtie povestea vieții sale”, așa cum i-a relatat-o. Acest lucru s-a și întâmplat, în timp ce Ladó își satisfăcea serviciul militar. După liberare Ladó a descins din nou la Cluj, unde i-a predat lui Tamási un caiet școlar cu pătrățele, cu copertă cenușie, plin cu istoriile sale încărcate de aventuri. Tamási a studiat caietul, selectând câteva episoade mai interesante, pe care „le-a prelucrat, le-a dres și potrivit un pic, după care le-a predat lui Kuncz Aladár, redactorul revistei literare *Erdélyi Helikon*.” Fragmentele selectate, însoțite de recomandarea călduroasă a lui Tamási, au și apărut în *Helikon*, sub titlul *Însemnările micului gornic*. Aceste istorioare, precum

și întreaga poveste a vieții acestui „sărman băiețandru secui”, au redesteptat în sufletul lui Tamási amintirile propriei tinereți, plaiurile cu păduri și fânețe, inspirându-i figura lui Ábel, care întruchipează „vitalitatea, buna dispoziție dar și jalea” secuiului, țesută în istoria descinsă parcă din basm, plină de poezie și de dragoste pentru natură a acestui tânăr secui.

Din însemnările lui Ladó Lajos Tamási nu a împrumutat doar miezul acțiunii, dar și locul de desfășurare al acesteia: „drumul pe care ciucanii vin la Odorhei, iar odorheienii se duc la Ciuc”, toponimul Tolvajos, soba de fontă turnată la Vlăhița învecinată, toate probează acest lucru. Cititorul poate face așadar cunoștință cu acest peisaj harghitean, căci autorul, pe lângă desfășurarea firului vieții lui Ladó Lajos, va încerca să-l poarte și pe plaiurile unde „micul gornic” a trăit momentele memorabile consemnate. Acele momente, care i-au inspirat lui Tamási romanul Ábel în codru, unul din cele mai frumoase romane maghiare ale secolului XX.

Résumé

In the fourth historical booklet of Lövete village the author presents the biography of a character taken from life, whose life and stories served as a model for the image of the main character in Áron Tamási's novel.

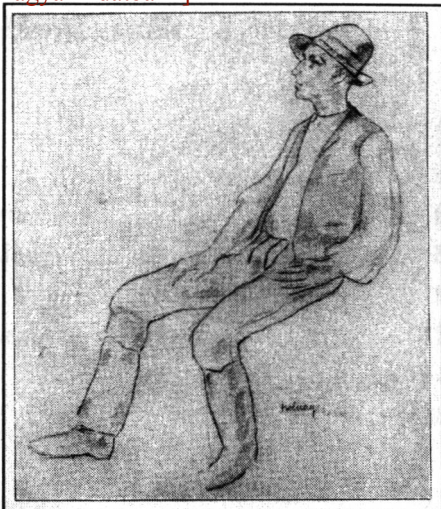
Lajos Ladó borned on 4th March 1907 in Lövete. After six year school attendance in his birth-village the 16-year-old groom worked as a forest-ranger along his father (in 1923), i.e. was „the ward of cut firewood” on Hargita in purlieu of Lövete village (Tolvajostető, Fehér patak). His fame reached also Tamási in Kolozsvár. Later they met face-to-face. Lajos Ladó told Tamási his adventures on Hargita in long, „coloured, vivid and well-turned” stories. Tamási encouraged him „to get the story of his life down on paper”, to try to write down what he had narrated. Ladó did it during his military service. After his

soldiery he returned to Kolozsvár and handed Tamási a grey-bounded gridded notebook filled up with „adventurous” stories. Tamási raked them over, wrested a few short and arresting fragments and „altered, whittled them and finally gave them Kuncz Aladár, the then editor of Erdélyi Helikon.” The profoundly arranged excerpts were published in April 1931 together with Tamási’s gentle dedicatory in Helikon with the title „Kicsi erdőőr” feljegyzéseiből (Stories of the „little forrest-ranger”). These short narratives and the life of the “seedy, poor, szekler groom” evoked Tamási’s „inner spring”, his childhood and early life memories. The author gave birth to his favorite character, which embodies the szekler „neatness, humour and dolour”, he built up the fabular, poetic and nature-lover story of a szekler groom, Ábel.

Tamási took from Ladó’s manuscript not only the heart of the story, but also the spot. It is proved by the mention of the drive-way between Udvarhely and Csík, the toponym „Tolvajospatak”, the metal-stove from Szentkeresztbánya, etc. The reader makes acquaintance with the wonderful landscape of the Hargita, as he is guided not only through Lajos Ladó’s life, but also through the places where our „little forrest-ranger” gained his experiences. Tamási, using these experiences, has written the most beautiful Hungarian novel of the 20th century, the *Ábel a rengetegben* (Ábel in the Deep Forrest).

Ladó István, Ladó Lajos öccse

Ladó Lajos (Rajz: Holnay)

*Kolozsi Albert és Ladó Julianna (Ladó Lajos testvére) családja.
Lenkút -Lövete (1942).*

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Tartalomjegyzék

Mihyály János:	
Kedves Olvasó!	3
Ladó Lajos szülőfaluja	4
A lövétei Ladó család eredete	6
Ladó Lajos születése és családja	8
A lövétei iskola padjában	9
Ladó Lajos a lövétei rengetegben	12
Ladó Lajos a városban	14
Epilógus	18
FÜGGELÉK	
„Kicsi erdőőr” feljegyzéseiből	21
HADI SZEKÉR	22
AZ ELSŐ KALAND	23
A CSÍKSOMLYÓI BÚCSÚN	25
A VIDRA FOGÁSA ÉS ELADÁSA	26
ZÁSZLÓ A FAHEGYIBEN	29
HÁROM BARÁT-PAP	30
A MIÉNK, LAJI!	32
ESZTENDŐCSERE A HARGITÁN	32
JÓSÁG	34
A HARGITA ALJÁN	36
BORZALMAK ÉJSZAKÁJA A HARGITÁBAN	37
Irodalomjegyzék	39
Adatközlők	40
Összefoglaló	41
Rezumát	42
Résumé	43

A nyomdai előkészítést a Pro-Print Kiadó Rt. végezte.

Felelős vezető: Burus Endre igazgató.

A nyomdai munkálatokat a Tipograhic végezte,

Csikszereda, Suta sétány 13.

ISBN 978-973-88393-3-5